

**Т.І. Кримцева, асистент кафедри економічної теорії
Херсонський державний університет, Україна**

АКТУАЛЬНІ ПИТАННЯ КОНКУРЕНТОСПРОМОЖНОСТІ ХАРЧОВОЇ ПРОМИСЛОВОСТІ В УМОВАХ ІНТЕГРАЦІЙНИХ ПРОЦЕСІВ

В сучасних умовах ринкової економіки питання кількісної оцінки конкурентоспроможності набувають об'єктивну реальність. Оцінка конкурентоспроможності підприємства необхідна для розробки конкурентної стратегії, максимально ефективної для конкретного підприємства, з урахуванням зовнішнього середовища і внутрішніх особливостей цього підприємства. Тільки маючи результати оцінки конкурентоспроможності підприємства, можна конкурентоспроможністю управляти, з метою поліпшення конкурентних позицій підприємства на ринку. Особливо, проблема забезпечення конкурентоспроможності набуває для підприємств харчової промисловості України, яка в даний час виступає однією з головних в країні. Через високі вимоги до якості продукції цієї галузі, неякісний менеджмент, низьку активність і ефективності інноваційної діяльності, недосконалість бізнес-процесів та інших зовнішніх і внутрішніх факторів велика кількість харчових підприємств виявилися неготовими до адекватно активної поведінки на зовнішньому ринку.

Трансформування народногосподарського комплексу України являє собою процес зміни визначальних характеристик економічної системи, зокрема, її елементів, зв'язків між ними та пропорцій розвитку. Причому це стосується не тільки економіки в цілому, а й її підсистем галузевого рівня, серед яких особливу роль відіграє харчова промисловість, прискорений розвиток якої є одним з пріоритетів державної соціально-економічної політики в умовах інтеграції.

Система трансформування харчової промисловості має розглядатися з точки зору:

- зміни структури управління галуззю;
- зміни структури галузі (співвідношення між групами суб'єктів господарювання, виділеними за такими критеріями: форма власності, організаційно-правова форма підприємництва, розмір, фінансове становище і тип організаційної структури);
- зміни структурних галузевих ринків;
- зміни структури ресурсів, що споживаються галуззю;
- зміни структури асортименту, що виробляється галуззю;
- зміни структури створюваного галуззю валового внутрішнього продукту.

Харчова промисловість є однією з провідних галузей промисловості України. Вона поступається тільки чорній металургії, даючи більш як 17% промислової продукції України. Харчова промисловість має складну структуру, об'єднуючи понад 20 галузей, що виробляють продукти

харчування. Основними серед них є цукрова, борошномельно-круп'яна, олійно-жирова, хлібопекарська, спиртова, плодоконсервна, рибна, молочна, м'ясна, виноробна, кондитерська, пивоварна, тютюнова та ін. Харчова промисловість надзвичайно тісно пов'язана з сільським господарством, яке є головним постачальником сировини для неї. Тому не дивно, що просторова організація харчової промисловості значною мірою визначається особливостями спеціалізації сільського господарства.

Саме від розвитку харчової промисловості залежить добробут нації, а її розширене прискорене відтворення виступає однією з найголовніших передумов подолання кризових явищ та досягнення сталого економічного зростання країни. Особлива роль харчової промисловості у розвитку будь-якої країни визначається як соціальною значущістю продукції, що має першорядне значення для життя та здоров'я людини, так і тим, що в процесі виробництва специфічно поєднуються природні, кліматичні, економічні, геополітичні, соціальні та екологічні умови кожної країни, що обґрунтовує спеціалізацію окремих країн та їх регіонів при виробництві продовольства, розвиток міждержавних та міжрегіональних зв'язків. Крім того, харчова промисловість виступає організатором та інтегратором агропромислового комплексу, сприяє розвитку та розміщенню складових інших галузей як учасник промислового ринку [2].

Дослідження показують, що на сьогодні вітчизняна харчова промисловість спроможна забезпечити внутрішні потреби в продовольчих товарах, на які припадає понад 58% особистого споживання матеріальних благ населення, здатна забезпечити зайнятість населення, а також є реципієнтом іноземних інвестицій [3, с. 17-19].

Основним завданням харчової промисловості будь-якої країни є задоволення потреби населення в різноманітних харчових продуктах в обсягах та розмаїтті, що необхідні для забезпечення достатнього за калорійністю та збалансованістю раціону харчування. Поряд з цим, харчова промисловість кожної країни має цілий ряд специфічних особливостей в залежності від умов, ресурсів та наявного потенціалу функціонування, які визначають не тільки закономірності та тенденції її розвитку, але й здійснюють вплив на розвиток інших галузей та секторів економіки, господарський комплекс певного регіону та національного господарства в цілому.

Пріоритетне значення в організації харчової промисловості мають такі економічні фактори, як сировинний, споживчий, транспортний, спеціалізація сільського господарства, науково-технічний прогрес. Ресурсомісткі галузі – цукрова, маслосироробна, виноробна, плодоовочеконсервна – розміщуються в зонах виробництва сировини. На споживача орієнтуються такі галузі, як хлібопекарська, молочна, м'ясопереробна, де виробляються товари з малим терміном реалізації. Природні фактори впливають на розміщення підприємств харчової промисловості через сільське господарство – зумовлюють просторову спеціалізацію виробництва сировини [1, с. 5].

Важливою конкурентною перевагою харчових підприємств є визначення ціни продукту, що випускається, адекватної купівельній спроможності

населення. Використання унікальних, нетрадиційних методів регулювання і управління інноваційною діяльністю харчових підприємств, неординарних підходів до структури виробництва і розподілення ресурсів у напрямку задоволення потреб споживачів забезпечить підприємству наявність конкурентних переваг. Посилена реалізація інноваційної діяльності підприємств галузі і підвищення конкурентоздатності продукції, що випускається, можливі лише при використанні інновацій та реалізації творчого потенціалу співробітників. Одним із дієвих напрямів підвищення ефективності функціонування харчової промисловості науковці вважають розвиток інтеграційних зв'язків і побудову на їх основі інтегральних об'єднань. Як зазначає Скопенко Н., більш значні конкурентні переваги (зокрема ті, що мінімізують залежність від постачальників та коливань цін на сировину) матимуть ті підприємства – виробники харчових продуктів, що входитимуть до вертикально інтегрованих структур. Для таких структур характерний замкнений цикл виробництва – від вирощування, зберігання і переробки сировини до виробництва та реалізації готової продукції, що дозволяє їм отримати економію на витратах, раціонально управляти ресурсними, інформаційними потоками [4, с. 181].

Існує два основних напрями підвищення конкурентоспроможності підприємств харчової промисловості. До першого входять напрями, що втілюються в зовнішньому середовищі, зокрема: намагання розширити кордони продажу продукції на зовнішньому ринку та поведінка на ринках цінних паперів; стратегія в ціноутворенні та зниженні трансакційних витрат; політика роботи з постачальниками та посередниками; врахування культурного, соціального, екологічного і політичного становища відповідної країни; проведення постійного економічного аналізу підприємства та ринку. Напрями, що втілюються у внутрішньому середовищі, передбачають: зменшення витрат на виробництво; збільшення інвестицій; постійне вдосконалення якості продукції та виробничих засобів; ефективне управління персоналом та його мотивація; орієнтація на новітні технології; покращення інформаційного забезпечення; залучення на роботу кваліфікованих працівників. Дані напрями можуть забезпечити вихід харчових підприємств на вищий рівень конкурентоспроможності, підвищити ефективність і продуктивність використання ресурсів, а, отже, й прибутковість вітчизняних товаровиробників.

Харчова промисловість є важливою складовою агропромислового комплексу України. Як заключна ланка технологічного ланцюга ця галузь повинна виконувати своє безпосереднє призначення, а саме – якомога краще зберегти і переробити сільськогосподарську продукцію, перетворивши її на товари високої якості. На відміну від європейських країн, головним критерієм для вітчизняних товаровиробників і споживачів є зовсім не якість продуктів харчування, а їх ціна. Норми безпеки, що містяться в державних стандартах, є незмінними вже тривалий час, зусилля вітчизняних стандартизаторів та споживачів часто ігноруються державними інститутами. Через неефективність державного контролю в Україні продовжують випускатися низькоякісні вітчизняні продукти та імпортуватися харчі й напівфабрикати сумнівної якості.

Основні чинники, що стримують розвиток харчової промисловості України, є:

- залежність від загальноекономічної та політичної ситуації в країні, стану ресурсної бази підприємств та купівельної спроможності населення;
- значна зношеність виробничих потужностей підприємств харчової промисловості та висока вартість їх оновлення;
- відсутність досконалої нормативно-законодавчої бази регулювання харчової промисловості та належної державної підтримки;
- відсутність чіткої інвестиційно-інноваційної політики та низький рівень інвестиційного забезпечення інноваційних процесів у галузі харчування.

Таким чином, основними стратегічними завданнями підвищення ефективності функціонування харчової промисловості України в умовах інтеграційних процесів є:

- покращення інвестиційної привабливості та активізація інвестування інноваційних проектів та програм у харчовій промисловості;
- здійснення модернізації обладнання та впровадження сучасних технологій у виробничий процес підприємств харчової галузі;
- впровадження систем контролю за якістю та відповідністю продуктів харчування світовим стандартам;
- стимулювання експорту та обмеження імпорту продуктів харчування;
- забезпечення цінової доступності продукції галузі для різних верств населення України;
- відповідність специфіки харчових підприємств регіонів ресурсному потенціалу і природно-кліматичним умовам тощо.

Практична реалізація заходів в рамках зазначених напрямів підвищення конкурентоспроможності дозволить вирішити проблеми, пов'язані з розвитком харчової промисловості та сприятиме створенню ефективного механізму взаємодії держави та підприємницького сектору.

Список використаних джерел:

1. Борщевський П. Харчова промисловість України: сучасні тенденції та перспективи розвитку / П. Борщевський // Економіка України. – 2003. – № 8. – С.45-49.
2. Дейнеко Л.В. Розвиток харчової промисловості України в умовах ринкових перетворень: проблеми теорії та практики / Л.В. Дейнеко – К.: Знання, 1999. – 331 с.
3. Державний комітет статистики України: [Електронний ресурс]: офіційний сайт. – Режим доступу: <http://www.ukrstat.gov.ua/>
4. Скопенко Н.С. Агропромисловий сектор: сучасний стан, тенденції та перспективи розвитку / Н.С. Скопенко // Економічний аналіз. – 2011. – Вип. 8. Част. 1. – С. 179-183.
5. Якимчук Т.В. Стан і перспективи розвитку підприємств харчової промисловості України / Т.В. Якимчук // Актуальні проблеми економіки. – 2010. – № 4(106). – С. 162-168.